

Kokemuksia kulttuuriympäristö- ja arkkitehtuuripoliittisista ohjelmista

Helsinki 2011

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
Rakennetun ympäristön osasto

Taitto: Ainoliisa Miettinen
Kansikuva: YHA kuvapankki / Hannu Lehtomaa

Julkaisu on saatavana vain internetistä:
www.ymparisto.fi > Maankäyttö ja rakentaminen > Rakennusperintö ja kulttuuriympäristö >
Kulttuuriympäristön hoidon keinot > Kulttuuriympäristöohjelman laatiminen > Kokemuksia
kulttuuriympäristö- ja arkkitehtuuripoliittisista ohjelmista

Helsinki 2011

ALKUSANAT

Kunnissa tehdään työtä rakennetun ympäristön vaalimiseksi ja täydennysrakentamisen ohjaamiseksi. Tätä työtä ohjaamaan ja tukemaan kunnissa on laadittu erilaisia ohjelmia ja suunnitelmia, mm.

- kulttuuriympäristöohjelmia
- arkkitehtuuripoliittisia ohjelmia
- keskustojen ja asuinalueiden kehittämisohjelmia.

Kulttuuriympäristöohjelmat toteuttavat valtioneuvoston päätöstä 13.6.2001 rakennusperintöstrategiasta. Arkkitehtuuripoliittisten ohjelmat perustuvat valtioneuvoston 17.12.1998 vahvistamaan Suomen arkkitehtuuripoliittiseen ohjelmaan.

Ympäristöministeriö on korjausrakentamisen kehittämistyötä varten ja kuntien täydennysrakentamisen ohjaamiseksi laatinut korjausrakentamisen strategian vuosille 2009–2017. Siihen liittyy myös toimeenpanosuunnitelman. Tähän työhön liittyen ministeriö on teettänyt selvityksen siitä, millaisia kokemuksia kunnissa on tähän mennessä saatu laadittujen ohjelmien ja suunnitelmien toteuttamisesta.

Selvityksen tekivät arkkitehti, SAFA, Helena Ylinen FM Katariina Pahkasalo FCG Finnish Consulting Group Oy:stä. Työtä ohjasivat ympäristöministeriön puolesta ympäristöneuvos Harry Berg ja yliarkkitehti Timo Saarinen.

SISÄLLYS

I Selvityksen kulku	7
Selvityksessä käsitellyt ohjelmat	7
Selvityksen tekotapa ja haastatellut henkilöt	7
2 Ohjelmien kuvaus	9
Jyväskylä	9
Jyväskylän arkkitehtuuripoliittikka, Jyväskylän kaupungin arkkitehtuuripoliittinen ohjelma	9
Kankaanpää	10
Satakunnan kulttuuriympäristöohjelma	10
Kankaanpään kulttuuriympäristöohjelma	11
Kittilä	12
Kittilän kulttuuriympäristöohjelma	12
Kuopio	13
Kuopion kulttuuriympäristö • Strategia ja hoito-ohjeet	13
Kuopion arkkitehtuuri ja kaupunkirakennustaide	14
Oulu	15
Oulun arkkitehtipoliittinen ohjelma	15
Tampere	16
Pirkanmaan alueellinen kulttuuriympäristöohjelma	16
Tampereen arkkitehtuuriohjelma	17
Turku	18
Turun arkkitehtuuripoliittinen ohjelma	18
Vantaa	19
Vantaan arkkitehtuuristrategia	19
Yhteinen metropolimme • Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan arkkitehtuuripoliittiset tavoitteet.....	20
3 Poimintoja haastatteluista	21
Ohjelmat ovat oppimisprosesseja	22
Konkreettisia toimia	22
Tiedotus ja markkinointi	23
Ohjelmien uusiminen	24
Yhteistyön laajentaminen.....	25
Ristiriidat	25
Ohjelmien vaikuttavuus	26
4 Tekijöiden huomiot artikkelimuodossa	27
Sanoista tekoihin – ohjelmista toimenpiteisiin	27
Ohjelmat toimintatapojen muuttajina	27
Keskustelun merkitys ohjelmien toteuttamisessa	28
Ympäristö muuttuu jatkuvasti – ohjelmien pysyttävä mukana	29
Lopuksi – ohjelmat hyvien käytäntöjen mahdollistajina	29
FCG Finnish Consulting Group Oy	29

1 Selvityksen kulku

Selvityksen kohteeksi valittiin 8 kohdekuntaa ja 12 seudullista tai kuntakohtaista ohjelmaa.

Selvityksessä käsitellyt ohjelmat

- Jyväskylän arkkitehtuuripoliittikka, Jyväskylän kaupungin arkkitehtuuripoliittinen ohjelma
- Kankaanpään kulttuuriympäristöohjelma
- Satakunnan kulttuuriympäristöohjelma 2009–2015
- Kittilän kulttuuriympäristöohjelma
- Kuopion arkkitehtuuri ja kaupunkirakennustaide
- Kuopion kulttuuriympäristö. Strategia ja hoito-ohjeet
- Oulun arkkitehtuuripoliittinen ohjelma
- Tampereen arkkitehtuuri-ohjelma
- Pirkanmaan alueellinen kulttuuriympäristöohjelma
- Turun arkkitehtuuripoliittinen ohjelma
- Vantaan arkkitehtuuristrategia
- Yhteinen metropolimme. Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan arkkitehtuuripoliittiset tavoitteet

Selvityksen tekotapa ja haastatellut henkilöt

Selvitys perustuu kuntakohtaisiin vapaamuotoisiin viranhaltijoiden teemahaastatteluihin elo–syyskuussa 2010. Suurin osa haastatteluista toteutettiin FCG:n Oy:n aluetoimistoissa, joista oli videoyhteys Tampereen aluetoimistoon. Tästä poiketen Kittilän haastattelu tehtiin videoyhteydellä kuntaan. Kankaanpään ja Tampereen haastattelut tehtiin Tampereella FCG:n Oy:n tiloissa ja Vantaan haastattelu Vantaalla kaupungin tiloissa.

Haastattelujen runkona käsiteltiin viittä teemaa:

- Mitkä ovat olleet ohjelmien tavoitteet?
- Miten ohjelmia on toteutettu kunnassa?
- Mitä hyviä kokemuksia ohjelmista on saatu?
- Mitä ongelmia on tullut esiin?
- Mitä kehittämisehdotuksia osallistujilla on?

Haastatteluihin osallistuvat seuraavat henkilöt:

Jyväskylässä

- Ilkka Halinen, kaupunginarkkitehti
- Mikko Rätty, aluejohtaja, YIT Rakennus Oy
- Heli-Maija Voutilainen, museonjohtaja, Keski-Suomen museo

Kankaanpäässä

- Maija Anttila, kaupunginarkkitehti, Kankaanpään kaupunki

Kittilässä

- Lauri Kurula, tekninen johtaja
- Esa Mäkinen, vs. kunnanjohtaja
- Matti Niska, rakennustarkastaja
- Marianne Sainio, maanmittausinsinööri

Kuopiossa

- Leo Kosonen, kaavoituspäällikkö
- Tapio Laaksonen, yli-intendentti
- Martti Lähti, asemakaava-arkkitehti
- Juha Romppanen, yleiskaava-arkkitehti

Oulussa

- Jari Heikkilä, kaupunginarkkitehti, rakennusvalvontavirasto
- Matti Karhula, asemakaavapäällikkö
- Tapani Mäkikyrö, virastopäällikkö, rakennusvalvontavirasto
- Paula Paajanen, yleiskaavapäällikkö
- Mikko Törmänen, asemakaava-arkkitehti

Tampereella

- Karoliina Laakkonen-Pöntys, arkkitehti
- Tiina Leppänen, arkkitehti
- Hanna Montonen, yhdyskuntasuunnittelupäällikkö
- Jouko Seppänen, projektiarkkitehti
- Jalo Virkki, kaupunkikuva-arkkitehti, rakennusvalvonta
- Veikko Vänskä, projektiarkkitehti

Turussa

- Reima Ojala, rakennustarkastaja
- Markku Toivonen, kaavoitustoimenjohtaja

Vantaalla

- Ani Pentinmikko, aluearkkitehti
- Päivi Rapo, yleiskaavasunnittelija
- Ilkka Rekonen, lupapäällikkö
- Pekka Virkamäki, rakennusvalvontajohtaja

2 Ohjelmien kuvaus

YHA kuvapankki / Mauri Mahlamäki

Jyväskylä

Jyväskylän arkkitehtuuripoliittikka, Jyväskylän kaupungin arkkitehtuuripoliittinen ohjelma 2002

Jyväskylä on ensimmäisenä kaupunkina Suomessa hyväksynyt oman paikallisen arkkitehtuuripoliittisen ohjelmansa. Jyväskylän kaupungin arkkitehtuuripoliittinen ohjelma (apoli I) hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 17.6.2002. Kaupunki näkee valtuuston päätöksen osoituksena yhteisestä halusta nostaa kaupungin arkkitehtuurin ja rakennetun ympäristön laatua.

Ohjelman tavoitteena on luoda keinoja kaupungin rakennetun ympäristön laadun nostamiseksi. Tämä merkitsee poliittista ja taloudellista sitoutumista ohjelmassa esitettyihin ehdotuksiin. Ohjelman tavoitteena on myös auttaa kansalaisia ymmärtämään kaupunkiympäristön muutoksia ja erityisesti vaatimaan niihin laatua ja pitkäjänteisiä ratkaisuja.

Ohjelma tukeutuu voimakkaasti valtioneuvoston arkkitehtuuripoliittiseen ohjelmaan ja sen tavoitteisiin, mutta korostaa paikallisia tavoitteita ja erityisesti konkreettisia toimenpiteitä niiden saavuttamiseksi sekä niiden seuranta. Ohjelmasta on laadittu erillinen seurantaohjelma valtuuston päätöksen jälkeen.

Ohjelmassa on esitelty kahdeksan teemaa/tavoitetta sekä toimenpiteet näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Ohjelmassa on mainittu, kenen vastuulla toimenpiteiden toteuttaminen on.

Kotisivu: http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/6927_arkkitehtuuripoliittikka.pdf tai www.jkl.fi > Kaupunkirakennepalvelut > Kaupunkisuunnittelu ja kaavoitus > Arkkitehtuuri

YHA kuvapankki / Tapio Heikkilä

Kankaanpää

Satakunnan kulttuuriympäristöohjelma 2009–2015 2009

Satakunnan kulttuuriympäristöohjelma 2009–2015 on syntynyt päivityksenä 1995 laaditulle ohjelmalle. Ohjelma on laadittu Satakunnan kulttuuriympäristötyöryhmässä, jossa ovat edustettuina kulttuuriympäristöjen parissa työskentelevät alueelliset organisaatiot.

Ohjelma koostuu nykytilanteen kuvauksesta sekä tavoite- ja toimenpideosasta. Ohjelmassa kartoitetaan mitä viimeisen kymmenen vuoden aikana on kulttuuriympäristöjen hoidossa saatu Satakunnassa aikaan, nostetaan esiin ajankohtaisia teemoja sekä haasteita, joihin pyritään vastaamaan ohjelman toimenpideosassa.

Ohjelmaan on koottu kulttuuriympäristöjen parissa työskenteleviltä toimijoilta artikkeleita kulttuuriympäristöjä koskevista ajankohtaisista kysymyksistä. Ohjelmassa esitellään myös toteutettuja hankkeita esimerkkeinä kulttuuriympäristöjen monista mahdollisuuksista sekä tehdään toimijoita tutuksi esimerkeillä hoitotyöstä.

Kotisivu: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=320220&lan=fi> tai www.kankaanpaa.fi > palvelut > palvelukeskukset > ympäristökeskus > suunnittelu- ja kaavoitus > kulttuuriympäristö

Kankaanpään kulttuuriympäristöohjelma 1997

Kankaanpään kulttuuriympäristöohjelma on yksi Suomen ensimmäisiä ja Satakunnan maakunnan ensimmäinen kulttuuriympäristöohjelma. Se valmistui vuonna 1997 yhteistyössä Lounais-Suomen ympäristökeskuksen ja Satakunnan Museon kanssa.

Työ laadittiin kunnan aloitteesta, mutta mukana oli myös seurantaryhmä ja työskentelyä ohjasi Satakunnan rakennuskulttuuriryhmä.

Ohjelmassa luodaan katsaus kaupungin historiaan, luontoon ja maisemaan, sen ympäristön kehitykseen ja nykytilaan. Siinä tarkastellaan esimerkkikohteista laadittujen perspektiivikuva- ja karttasarjojen avulla kulttuurimaiseman muuttumista.

Kohdeluettelo on varsin kattava kulttuurimaisemien, arvokkaiden rakennusten, siltojen ja perinnemaisemien listaus. Kankaanpään ominaisluonne karun Pohjois-Satakunnan nuorena kaupunkina heijastuu ohjelmasta.

Kulttuuriympäristö on haluttu nähdä laajempänä käsitteenä, kuin mikä oli tyyppillistä tuon ajan muille ohjelmille. Kulttuuriympäristöön luettiin myös moderni arkkitehtuuri ja taide kaupunkikuvassa.

Kotisivu: http://www.kankaanpaa.fi/attachments/gallery/Kpaa_k_oh_1997.pdf
tai www.kankaanpaa.fi > palvelut > palvelukeskukset > ympäristökeskus > suunnittelutoimisto/
kaavoitus > kulttuuriympäristö

YHA kuvapankki / Lapin kulttuuriympäristö tutuksi -hanke

Kittilä

Kittilän kulttuuriympäristöohjelma 1998

Kittilän kulttuuriympäristöohjelma antaa tietoa kunnan alueella sijaitsevista arvokasta ihmisen jäljistä – kulttuuriympäristöistä.

Kittilän kulttuuriympäristöohjelma on syntynyt Kittilän kunnan ja Lapin ympäristökeskuksen yhteistyönä. Julkaisun teosta on vastannut Jarmo Lokio. Kittilän kylätoimikunnat ovat aktiivisesti osallistuneet työn tekemiseen.

Julkaisussa käydään lyhyesti läpi kunnan kulttuurihistoriallinen kehitys. Kulttuuriympäristöohjelma esittelee 43 Kittilän kunnan alueella sijaitsevaa arvokasta kulttuuriympäristön kohdetta, joista yli kolmanneksella on maakunnallista ja/tai valtakunnallista merkitystä.

Kittilän kulttuuriympäristöohjelmassa on myös toimenpideoita, jossa tarkastellaan mm. kulttuurimatkailun kehittämismahdollisuuksia sekä kulttuuriympäristön hoidon ohjelmointia. Julkaisussa on käyty läpi myös julkaisemisajankohtana saatavilla olleita rahoitus- sekä tukimuotoja, jotka on tarkoitettu mm. kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden janiiden ympäristön kunnossapitoon, suojeluun sekä säilyttämisen edellyttämiin selvityksiin.

YHA kuvapankki / Jutta Kuure

Kuopio

Kuopion kulttuuriympäristö • Strategia ja hoito-ohjeet 2007

Kuopion kulttuuriympäristöstrategia käsittää Kuopion kulttuuriympäristöasioita koskevan yleisen strategisen osuuden, keskeisimpiä kulttuuriympäristökohteita koskevat kohdekohtaiset hoito-ohjeet sekä ehdotuksia jatkotoimista.

Strategian pääasiallisena laatijana on toiminut kulttuuriympäristöstrategiatyöryhmä. Hankkeen projektitutkija on tuottanut tarvittavaa pohjatietoaineistoa, valmistellut ohjelman hoito-ohjeita sekä osallistunut strategiatyöhön.

Kulttuuriympäristöstrategiaan läheisesti liittyviä kaupungin ohjelmia ovat Kuopion arkkitehtuuripoliittinen ohjelma vuodelta 2007 ja Kuopion ympäristöstrategia vuodelta 2006. Jokaisella ohjelmalla on oma selkeä profiilinsa, ja kolme ohjelmaa yhdessä tarjoavat edellytykset kuopiolaisen ympäristön hyvään ja laaja-alaiseen huomioon ottamiseen. Strategiat ja ohjelmat antavat työlle suunnan ja pohjan.

Kotisivu: www.kulttuuriymparisto.kuopio.fi

Kuopion arkkitehtuuri ja kaupunkirakennustaide 2007

Kuopion arkkitehtuuripoliittinen ohjelma kuvaa kaupungin arkkitehtuurin ja kaupunkirakennustaiteen nykytilaa. Ohjelmassa asetetaan tavoitteet sekä määritellään toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi.

Arkkitehtuuripoliittisessa ohjelman mukaan tavoitteena on auttaa kuopiolaisia arvostamaan omaan ympäristöään ja rohkaista ottamaan vastuuta kotikaupunkinsa kehityksestä.

Kuopion arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa käydään läpi mm. kaupungin ominaispiirteitä, rakennusperintöä, rakentamisen laatuun liittyviä kysymyksiä sekä tiedottamisen merkitystä. Ohjelmassa on pyritty jokaisen kohtaan keräämään ne toimenpiteet, joilla voidaan edistää asiaa.

Arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa todetaan, että ohjelman toteuttaminen vaatii poliittista ja taloudellista sitoutumista sekä pitkäjänteistä työtä rakennetun ympäristön laadun nostamiseksi.

Kaupunkirakennustaide nousee keskeiseksi teemaksi ohjelmassa.

Kotisivu: http://www.kuopio.fi/c/document_library/get_file?uuid=75e438da-6712-4165-8802-f037a61bf9c9&groupId=12111 tai
www.kuopio.fi > Asukas > Kaavat ja rakentaminen > julkaisuja

YHA kuvapankki / Kalervo Ojutkangas

Oulu

Oulun arkkitehtipoliittinen ohjelma 2002

Oulun arkkitehtuuripoliittisen ohjelman laatimisesta tehtiin valtuustoaloite kesällä 2001. Oulun arkkitehtuuripoliittinen ohjelman valmistelutyöhön on osallistunut laaja asiantuntijaryhmä mm. yrityksistä, yliopistoista, viranomaistahoilta ja etujärjestöistä sekä Oulun kaupungin viranhaltijoita.

Oulun arkkitehtuuripoliittinen ohjelma pyrkii määrittelemään, mikä Oulu on ja mikä sen identiteetti on. Ohjelman tarkoitus on antaa suunnittelijoille, rakentajille ja päättäjille ohjeet ja periaatteet, joiden mukaan tulevaisuutta tulee kehittää ja miten laatu saadaan aikaiseksi.

Ohjelmassa käsitellään identiteettiä, arkkitehtuuria, rakentamisen perintöä ja rakentamisen laatua. Lisäksi ohjelma pyrkii antamaan suuntaviivoja suunnittelijan valintaan. Ohjelmassa on myös kannanottoja koulutuksen ja tutkimuksen osalta. Nämä nähdään laadukkaan rakentamisen kivijalkana.

Oulun arkkitehtuuripoliittiseen ohjelmaan on koottu tavoitteita ja toimenpideehdotuksia ympäristön turvaamiseksi. Ohjelmassa on tavoitteena perustaa seurantaryhmä, johon kutsutaan ohjelman laatimisessa mukana olleet ja sen toteuttamisesta vastuulliset tahot.

Kotisivu: <http://www.ouka.fi/tekninen/Julkaisut/Yleissuunnitelmat/apoliaa.pdf>
ja <http://www.ouka.fi/rakennusvalvonta/apoli.htm>

YHA kuvapankki / Tuomo Björksten

Tampere

Pirkanmaan alueellinen kulttuuriympäristöohjelma 2002

Pirkanmaan alueellinen kulttuuriympäristöohjelma kuvaa alueen rakennuskulttuurin, maiseman ja kulttuurimaiseman historiallisia taustoja, ominaispiirteitä ja arvoja. Sen tavoitteena on lisätä kulttuuriympäristötietoutta sekä selkiyttää kaavoituksessa, rakentamisessa ja muun ympäristön hoidon kehittämisessä tarvittavia perustietoja.

Kulttuuriympäristön hoidon ohjelmoinnilla halutaan antaa keinoja ja voimavaroja kulttuuriympäristötyön toteuttamiseen Pirkanmaalla. Alueellinen kulttuuriympäristöohjelma toimii myös ohjeena laadittaessa kuntien kulttuuriympäristöohjelmia.

Alueellinen kulttuuriympäristöohjelma muodostuu kolmesta osasta, joissa

- selvitetään eri toimijoiden tehtäviä, vastuita ja toimintamahdollisuuksia Pirkanmaalla,
- kuvataan pirkanmaalaisen kulttuuriympäristön kehitystä ja ominaispiirteitä sekä
- esitetään mahdollisuuksia ja asetetaan tavoitteita kulttuuriympäristön hoidon edistämiseksi Pirkanmaalla.

Tampereen arkkitehtuuriohjelma 2007

Tampereen arkkitehtuuriohjelma on laadittu työryhmässä vuosina 2005–2007. Tampereen arkkitehtuuriohjelma kuvataan vision lisäksi arkkitehtuurin osakokonaisuuksiin. Aihepiirejä käsitellään yleisluontoisesti kuvaten sen keskeisiä ominaisuuksia ja ajankohtaisia tavoitteita sekä toimenpideosiossa esitellään toimenpiteet, joilla edistetään hyvän arkkitehtuurin toteutumista.

Ohjelmassa todetaan, että Tampereen arkkitehtuuriohjelmassa esitetyillä toimenpiteillä on tarkoitus parantaa rakennetun ympäristön ja arkkitehtuurin laatutasoa. Ohjelma on laadittu tarkoituksellisesti yleisluontoisena.

Ohjelma on tarkoitus olla prosessikuvaus, jossa mm. asetetaan tavoitteet kaupunkistrategiaa toteuttavalle hyvälle arkkitehtuurille Tampereella. Lisäksi ohjelmassa asetetaan tavoitteet, jotka määrittävät toimenpiteet, joilla nostetaan arkkitehtuurin tasoa, varmistetaan toteuttajien sitoutuminen, kehitetään hyvää arkkitehtuuria toteuttavaa päätöksentekoprosessia sekä määritetään toimenpiteet ja toimijat, joilla ohjelman tavoitteet saavutetaan.

Ohjelma nostaa esiin mm. elävän keskustan sekä lähiökehän renessanssin. Ohjelmassa otetaan kantaa myös uudisrakentamiseen sekä vuorovaikutteisuuteen ja koulutukseen.

Kotisivu: <http://www.tampere.fi/tiedostot/5AbG4W57X/arkkitehtuuriohjelma.pdf>
tai www.tampere.fi > Kaavat ja kiinteistöt > Julkaisut ja selvitykset

YHA kuvapankki / Marja Uotinen

Turku

Turun arkkitehtuuripoliittinen ohjelma 2009

Turulle on laadittu arkkitehtuuripoliittista ohjelmaa osana kulttuuripääkaupunki 2011 -hanketta ja se on hyväksytty vuonna 2009.

Ohjelma käsittää kaupungin tavoitteet ja toimintapolitiikan rakennetun ympäristön laadun parantamiseksi. Tarkoituksena on kehittää Turusta entistä parempi ja vetovoimaisempi eurooppalainen moderni ja historiansa tunteva kaupunkiympäristö.

Turun arkkitehtuuripoliittisen ohjelman tavoitteena on: ohjata elinympäristömme kehittämistä ja hoitamista siten, että kaupungin historialliset arvot ja vetovoimaisuus säilyvät ja jälkipolvet voivat asua elinvoimaisessa, kauniissa kaupungissa.

Arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa nostetaan esiin teemoina identiteetti ja kaupunkikuva, rakennusperintö, arkkitehtuuri ja rakentamisen taide, rakentamisen ohjaus ja laatu sekä arkkitehtuurikoulutukseen ja -tutkimukseen liittyviä teemoja.

Arkkitehtuuripoliittisen ohjelman vaikutuksia on tarkoitus seurata ja tarvittaessa päivittää ohjelmaa, mikäli toivottavia tuloksia ei ole syntynyt riittävästi.

Kotisivu: <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=86003> tai www.turku.fi > Kaupunkisuunnittelu ja ympäristö > Kaavoitus > Projektit > Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma

YHA kuvapankki / Pirjo Ferin

Vantaa

Vantaan arkkitehtuuristrategia 2005

Vantaan arkkitehtuuristrategian todetaan pohjautuvan valtakunnalliseen arkkitehtuuripolitiikkaan sekä Vantaan omaan, yleiseen kehittämisstrategiaan ja siinä esitettyyn visioon.

Arkkitehtuuristrategia avulla hahmotetaan, miten Vantaan kaupunki voi edistää arkkitehtonisesti korkeatasoisen ja identiteetiltään vahvan kaupunkiympäristön syntymistä. Vantaalla haasteina nähdään nykyisen kaupunkiympäristön ylläpitäminen ja kehittäminen sekä uusien alueiden rakentaminen.

Ohjelma jakautuu tavoitteita ja vaikutuksia (identiteetti ja arkkitehtuuri), toimintatapoja (suunnittelua, rakentamista, viestintää) sekä osaamista ja uudistumista (ammattitaito ja tutkimus) käsitteleviin osiin. Lisäksi ohjelmassa otetaan kantaa resursseihin. Vantaan arkkitehtuuristrategiassa painottuu vahva kaupunkisuunnittelun näkökulma.

Kaikissa osioissa tavoitteiden lisäksi tuodaan esiin toimenpiteitä, joilla näitä teemoja voidaan edistää Vantaalla. Ohjelmassa todetaan, että ”arkkitehtuuristrategian ajankohtaisuudesta on pidettävä huolta ja siihen kuuluu myös seuranta”, mutta seurannan muotoja ei strategiassa ole määritelty.

Kotisivu: http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawww-structure/70542_arkkitehtuuristrategia_2005.pdf tai http://www.vantaa.fi/fi/kaavoitus_ja_maankaytto

Yhteinen metropolimme • Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan arkkitehtuuripoliittiset tavoitteet 2009

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan arkkitehtuuripoliittiset tavoitteet -ohjelma tähtää rakennetun ympäristön laadun kohottamiseen. Perusajatuksena on, että viihtyisässä ympäristössä ihminen voi hyvin.

Ohjelma määrittelee tavoitteita ja keinoja, sekä esittelee myös uusmaalaisen rakennetun ympäristön erityispiirteitä ja nykytilaa. Ohjelman ovat tuottaneet Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan liitot ja Uudenmaan ympäristökeskus. Ohjelman myötä seuraavaksi toivotaan kuntien laativan omat tavoitteensa rakennetun ympäristön ja rakentamisen kulttuurin kehittämiseksi.

Ohjelmassa rakentamisen kulttuurilla tarkoitetaan kaikkea rakentamista suunnittelusta ja toteutuksesta ylläpitoon, kehittämiseen ja uudistamiseen. Sen piiriin kuuluvat historialliset kaupungit, taajamakeskukset, kerros- ja pientaloalueet, kylät ympäröivine maaseutuineen, liikenneympäristöt, työpaikka-alueet, viheralueet ja rannat. Näistä kustakin ohjelmassa esitetään esimerkkejä, luonnehditaan tyypillisiä piirteitä, määritellään tavoitteet ja keinoja niiden toteuttamiseksi.

Kotisivu: <http://www2.uudenmaanliitto.fi/Apoli/yhteinenapoli.pdf> tai
http://www.uudenmaanliitto.fi/?4904_m6546&s=38

3 Poimintoja haastatteluista

Yleisesti ottaen sekä arkkitehtuuripoliittiset ohjelmat että kulttuuriympäristöohjelmat tuovat mukanaan paljon hyviä vaikutuksia.

Ohjelmien laatiminen edustaa jo sinänsä tietoista päätöstä lähteä nostamaan rakennetun ympäristön laatutasoa. Ohjelman laatiminen on myös oppimisprosessi, joka antaa osallistuville osapuolille mahdollisuuden pohtia, mitä rakennetun ympäristön laatu omassa kunnassa tai seudulla merkitsee.

Työ alkaa ohjelmien laatimisen tarpeen herättämisestä. Laatimisprosessiin liittyy usein seminaareja, työpajoja, tiedotusta ja kuntalaisten aktivointina. Tarjoutuu mahdollisuus laajemmalle keskustelulle asiasta. Ohjelmatyön onnistuneen vuorovaihtuksen myötä osapuolet sitoutuvat sen tavoitteisiin jo laatimisprosessissa. Tässä mielessä ohjelman laatimisprosessi voi olla jopa tärkeämpää kuin sen kirjallinen lopputulos

Parhaimmillaan ohjelmatyötä varten kootusta työryhmästä syntyy osaamista laaja-alaisesti yhdistävä ”poikkihallinnollinen foorumi”. Nämä elimet voivat mm. antaa lausuntoja, toimia ”kaupunkikuvatoimikuntana” tai ”kulttuuriympäristön asiantuntijatyöryhmänä”. Työryhmä voi myös jatkaa toimiaan jossain muodossa ohjelman valmistuttua. Yksi jatkotyön menettely on kaavoitushankkeiden aloituskokous, jossa mukana ovat eri hallintokunnat.

Ohjelmatyössä mukana olevat tahot sitoutuvat ohjelmien tavoitteisiin paremmin kuin ulkopuoliset tahot. Mukana voi olla kunnan eri hallintokuntien viranhaltijoita, kaavoitus, rakennusvalvonta, rakennustoimi ja kulttuuritoimi. Mukana voi olla myös maakunnan edustajia, museoita, rakennuttajien ja rakentajien edustajia. Mukana voi olla myös yksityisiä kuntalaisia tai järjestöjen edustajia, tutkijoita ja myös nuorisoa ja lapsiakin.

Ohjelmat ovat oppimisprosesseja

Kun eri toimialojen ja tahojen edustajat tekevät ohjelmatyötä tapahtuu keskinäistä oppimista. Eri toimijat tutustuvat toistensa käsitteistöön, toiminnan lähtökohtiin ja mahdollisesti saavutettaviin etuihin. Käsitteet kuten arkkitehtuuri, rakennettu ympäristö, kaupunkikuva, maisema, kulttuuriympäristö ja elinympäristö käyvät tutuiksi kaikille. Samoin käsitys rakennetun ympäristön historiasta nykytilasta ja ajallisesta kehityksestä selkiytyy. Ympäristöjen osittaisen muuttumisen välttämättömyys käy selväksi. Purkamisen, entisöinti, hoito, korjausrakentaminen ja uudisrakentaminen asettuvat mahdollisiksi vaihtoehdoiksi. Eri toimenpiteiden taloudelliset seurausvaikutukset eri toimijoille selkenevät. Eri osapuolet saavat oikeuden käyttää toistensa kieltä: ”Nyt meillä on yhteinen kello, joka käy samaa aikaa”.

Kokemukset oppilaitosten mukana olosta ja tuesta keskustelussa vaihtelivat hieman. Yleinen ajatus kuitenkin on, että yliopistojen ja muiden oppilaitosten mukana olo paitsi parantaa tutkimuksellista otetta myös mahdollistaa koulutus-tapahtumat ja kurssit työn aikana ja sen valmistuttua. Arkkitehtuuri- ja kulttuuriympäristökasvatusta ja -opetusta toivotaan niin koululaisille kuin muillekin kuntalaisille.

Ohjelmat ovat osaltaan edesauttaneet rakennettua ympäristöä koskevan systemaattisen tiedonkeruun lisääntymistä. Esimerkkejä ovat inventoinnit mm. Jyväskylässä ja Vantaalla sekä vuosittaiset havainnointikävelyt Vantaalla.

Konkreettisia toimia

Rakennetun ympäristön ohjelmalliseen kehittämiseen liittyen tai sen rinnalla voidaan toteuttaa monenlaisia toimia. Tällaisia ovat mm. näyttelyt (Kankaanpää, Vantaa); aiheeseen liittyvät palkinnot (Jyväskylä, Kuopio, Oulu, Vantaa, Tampere, Turku); erilaiset tapahtumat kuten arkkitehtuuriviikko Tampereella ja rakennusperintöpäivät Kankaanpäässä; arkkitehtuurikilpailujen lisääminen (Jyväskylä, Kuopio, Oulu). Ohjelmiin perustuen on myös käynnistynyt rakennetun ympäristön inventointeja. Tampereella on Taloista kaupunki -kotisivut.

Rakennetun ympäristön ohjelmalliseen kehittäminen voi synnyttää myös tarvetta uusiin virkoihin, työn suuntaamiseen tai instituutin perustamiseen. Haastatteluissa näitä nousi esille mm. arkkitehdin vakanssi rakennusvalvontaan, kaupunkikuva arkkitehti, asiamies sekä Erik Bryggman -instituutti Turussa.

YHA kuvapankki / Inka Othonen

Tiedotus ja markkinointi

Tiedotus ohjelmista ja niiden markkinointi on aivan oleellista. Rakennettuun ympäristöön kohdistuva positiivinen julkisuus johtaa kiinnostuksen lisääntymiseen. Sloganit vievät asiaa eteenpäin:

- Maailman parasta arkkitehtuuria – Jyväskylä
- Laitakaupungin laatu ei kelpaa! – Vantaa
- Oulun tulee pysyä Ouluna – Oulu
- Viisi * T – Kankaanpää; Tori, taide, tiili, teollisuus, tykistö

Median roolia keskustelun osana tulisi pystyä vahvistamaan. Paikallisuus ja paikallinen aktiivisuus lisää mediakiinnostavuutta. Kiinnostusta laskee se, ettei syvällisempää asiantuntemusta aina löydy paikallistoimituksista tai että uudisrakennuksen valmistuminen ei ylitä uutiskynnystä. Ohjelma voi jäädä "kertakäyttöiseksi" jos se ei valmistuessaan saa riittävästi huomiota. Jälkikäteen ohjelman esiin nostaminen ei ole helppoa. Apua voidaan hakea kunnasta tiedotusta ja markkinointia osaavista yksiköistä tai varautua hankkeen budjetissa ulkopuolisen tiedotusosaamisen ostoon.

Ohjelmien markkinoinnissa nähtiin paljon kehittämisen varaa:

- "Työstä menee puolet hukkaan, kun työtä ei markkinoida"
- "Tarvittais jokin markkinointikampanja"
- "Millä se tieto ja tietoisuus leviää, jos mitään ei markkinoida!"

Ohjelmien jalkauttaminen alkaa kunnasta. Merkittävää ja välttämätöntä on kunnan sisäinen tiedotus. Ohjelman laatimisvaiheessa syntyy välttämättä mahdollisuuksia tiedon lisääntymiseen. Näin käy sekä kunnan organisaation sisällä että kuntalaisten keskuudessa osallistumisen myötä. Tietoa tulee jakaa mahdollisimman monelle taholle:

- Sisäisesti kunnassa
- Kuntalaisille
- Valtuutetuille
- Medialle
- Rakennuttajille ja rakennusliikkeille

Vahinko on, että ohjelmien laadinnan jälkeen ei useinkaan ole resursseja työn jatkamiseen ja seuraamiseen. Ongelmia tulee jos avaintieto on vain yhdellä ihmisellä. Tieto ei myöskään kulje, jos eri hallintokuntien avainhenkilöt lähtevät toisiin tehtäviin ohjelmaa tehtäessä tai juuri sen valmistuttua. Ohjelmasta täytyy kertoa riittävästi uusille työntekijöille. Yksi mahdollisuus on intranetin pysyvä hyödyntäminen sisäisessä tiedotuksessa.

YHA kuvapankki / Pentti Hokkanen

Ohjelmien uusiminen

Mitä tapahtuu, kun ohjelma valmistuu? Kuopion, Oulun ja Tampereen haastatteluissa nähtiin, että tulisi päästä jatkuvaan prosessiin, järjestää seuranta ja myöhemmin mahdollisesti päivittää ohjelmat. Ohjelmat voitaisiin päivittää myös osittain.

Ohjelmat tietyn ajankohdan tuotteita, kuvaavat mennyttä ja painottuvat sen hetken tarpeiden mukaan. Esimerkiksi Kuopiossa kaupunkirakenne, joukkoliikenne ja taide korostuvat. Ohjelmat ovat myös laatijoidensa näköisiä. Rakennettu ympäristö kuitenkin muuttuu ajassa ja esille nousee uusia toimintoja, rakennustapoja ja arvoja. Ohjelmia on melko välttämätöntä uusida.

Muutokset kuntakentässä ja kuntien yhdistyminen voivat antaa luontevan mahdollisuuden tai synnyttää tarpeen ohjelmien uusimiselle. Esimerkiksi Oulu laajentuu ja arkkitehtuuripoliittinen ohjelma ei käsitä koko uutta kaupunkia.

Lähiöt ja korjausrakentaminen nähdään nousevana teemana. Tarvitaan eri-ikäisen kulttuuriympäristön huomioimista ohjelmissa, suunnittelussa ja rakentamisessa. Suurissa kasvukeskuksissa 1960–1970-lukujen lähiöt ovat korjausrakentamisen ja suuren mielenkiinnon kohteina. Jälleenrakennuskauden omakotitaloalueet kiinnostavat Kittilässä. Asukkaat ja rakentajat tietävät, että rakennusten lisäksi lähiympäristön parantaminen nostaa alueen arvostusta ja kiinteistöjen arvoa.

Asuinalueiden lisäksi on vielä teollisuusalueita ja muitakin muuttuvan maankäytön alueita, joiden muutos tai hoito voi toimia ohjelmallisen kehittämisen lähtökohtana. Nostattava teema voi olla myös energiatehokkuus tai ilmastonmuutos ja niiden sen suhde arkkitehtuuriin ja kulttuuriympäristöihin. Energiatehokkuuden ja korjausrakentamisen tulisi asettua ohjelmatasolla tasavertaiseen asemaan arkkitehtuurin ja hyvän rakentamisen laadun rinnalle. Korjaaminen ja täydentäminen tulisi suhteuttaa ja sovittaa olemassa olevaan. ”Avain onnistumiseen on mielestäni eri ohjelmien ja tavoitteiden tarkastelu kriittisesti ja samanaikaisesti.” Uudisrakentaminen ja korjausrakentamisen suhde on muuttumassa. ”Ilmastonmuutos ratkaistaan vanhoilla alueilla.”

Yhteistyön laajentaminen

Mahdollisia yhteistyökumppaneita voi etsiä. Yhteistyökumppanin näkökulma voi olla varsin hyödyllinen tai ainakin tuoda mukaan käytännöllistä realismia. Eri toimijoiden tarpeet voidaan pyrkiä sovittamaan yhteen ja synnyttämään synergiaetuja. Voisiko näin meneteltäessä saada mukaan uusia rahoittajaosapuolia?

Mahdollisia yhteistyökumppaneita ovat ainakin kunnan elinkeinotoimi ja matkailutoimi. Ohjelmia voisi mahdollisesti hyödyntää kuntien ja alueiden markkinoinnissa ja kehittämisessä paljon entistä tehokkaammin. Rakennusliikkeiden ja rakennuttajien mukanaolosta on hyviä kokemuksia mm. Tampereella ja Jyväskylässä. Yhteistyö paikallisen yliopiston tai muun oppilaitoksen kanssa voi avata mahdollisuuksia.

Ristiriidat

YHA kuvapankki / Pentti Hokkanen

Valtakunnallinen arkkitehtipoliittinen ohjelma on koettu tärkeänä kantaisänä kunnallisille ohjelmille. Arkkitehtipoliittinen ohjelma tai kulttuuriympäristöohjelma ei välttämättä kuitenkaan ole ainoa alueen kehittämisohjelma. Eri lähtökohdista alkunsa saavia ohjelmia voi olla kunnassa tai alueella useita. Ohjelmia laadittaessa voidaan kohdata muiden ohjelmien tavoitteita ja toimia, joita ei ole osattu yhteensovittaa ohjelmien laatimisprosessien ja aikataulutuksen ollessa erillisiä. On myös mahdollista, ettei tavoitteita voida yhdistää tiedonpuutteen takia tai siksi, että kokemusta asioiden yhtäaikaisen käsittelystä ei ole. Pelätään, että joudutaan tekemään epämiellyttäviä valintoja ja kompromisseja.

Vaikka ohjelmien teossa on usein mukana samoja tahoja ja henkilöitä ristiriitoja ovat aiheuttaneet ainakin:

- Arkkitehtuurin laatu ja energiatehokkuuden lisääminen
- Keskustan kehittäminen ja arkkitehtuurin korostaminen
- Kaupunkikuvan säilyminen ja rakennusoikeuden lisääminen
- Uuden rakentaminen ja vanhan säilyttäminen

Kuntien tulisi saattaa eri ohjelmien laatijat yhteistyöhön ja myös sovittaa erilaisia tavoitteita yhteen kuntastrategioissaan.

Myös kunnallisten ja seudullisten ohjelmien välillä voi olla erilaisuutta. Seudullisten ohjelmien ongelmana on niiden huono tunnettuus. Ne eivät myöskään aina konkretisoi toimenpiteitä riittävästi. Näissä ohjelmissa isoilla kaupungeilla voi olla enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa kuin pienillä kunnilla. Kunnalliset ohjelmat taas ovat yleensä kunnanhallituksessa tai valtuustossa hyväksytyjä. Ne sitouttavat päättäjiä paremmin kuin usein vain virkamiestyönä tehdyt seudulliset ohjelmat.

Ohjelmien vaikuttavuus

Arkkitehtuuripoliittiset ohjelmat ja kulttuuriympäristöohjelmat ovat seutujen ja kuntien julkilausuttuja tahtotiloja rakennetun ympäristön laadun vaalimisesta ja kehittamisestä.

Ne toimivat arvokohteet kokoavana tietoteoksena, joita käytetään usean muun suunnittelu- ja kehitystyön lähtökohtana. Tällaisia ovat mm. kuntastrategiat ja maakuntaohjelmat, maakunta-, yleis- ja asemakaavat, maisemanhoito- ja käyttösuunnitelmat, matkailuohjelmat sekä koulujen ja aikuisopetuksen opetusohjelmat.

Kaavoittajat perustelevat ohjelmilla kaavoja luottamushenkilöille ja ne antavat rakennusvalvonnalle työkaluja vaatia arvokkailla alueilla minimitasoa parempaa suunnittelua. Suunnittelijat saavat tukea ohjelmista rakennushankkeissa. Ohjelmat vähentävät tulkinnan määrää ja subjektiivista arviointia hyvästä elinympäristöstä. Ne voivat antaa perusteita ristiriitatilanteiden ratkaisuun. Usein ne otetaan käyttöön jotain asiaa vastustettaessa tai puolustettaessa.

Ympäristön laadusta huolehtiminen ja ohjelman olemassaolo nostaa myös alueen arvostusta ja kiinteistöjen arvoa. Ohjelmien arvioitiin vaikuttavan yleensä enemmän uusilla alueilla kuten Leinelässä Vantaalla, Saaristokaupungissa Kuopiossa ja Lutakossa Jyväskylässä.

4 Tekijöiden huomiot artikkelimuodossa

YHA kuvapankki / Raili Malinen

Sanoista tekoihin – ohjelmista toimenpiteisiin

Uusi, vastarakennettu ympäristö muuttuu mahdolliseksi kulttuuriympäristöksi vasta ajan kuluessa – ei saman tien rakentuessaan. Kulttuuriympäristöohjelmat ja arkkitehtuuripoliittiset ohjelmat pyrkivät luotsaamaan alueiden laatutasoa siihen suuntaan, että niistä voisi muodostua tulevaisuuden kulttuuriympäristöalueita.

Näin kulttuuriympäristöohjelmat, arkkitehtuuripoliittiset ohjelmat ja muut alueiden kehittämiseen liittyvät ohjelmat nivoutuvat toisiaan tukeviksi kokonaisuuksiksi. Kuitenkin jo ohjelmien nimissä on nähtävissä kuntien välisiä erilaisia toimintatapoja ja -ympäristöjä: on arkkitehtuuriohjelmia, arkkitehtuuripoliittisia ohjelmia ja arkkitehtuuristrategioita.

Samoin on tehty kulttuuriympäristöohjelmia sekä -strategioita. Nimieroista huolimatta kaikkien ohjelmien yhteisenä tavoitteena on ylläpitää ja parantaa rakennetun ympäristön laatua.

Ohjelmat toimintatapojen muuttajina

Selvityksessä käsitellyt ohjelmat ovat vanhimmillaan runsaan kymmenen vuoden ikäisiä ja nuorimmillaan muutaman vuoden ikäisiä. Ohjelmien tuloksia ja vaikutuksia on jo nähtävissä rakennetussa ympäristössä. Toistaiseksi ne kuitenkin näkyvät

enemmän uudisrakentamisessa kuin täydennys- tai korjausrakentamisessa, vaikka olisivat niissäkin toimineet ohjenuorana. Useimmiten ohjelmat ovat toimineet uusien asuinalueiden laatutavoitteiden taustalla sekä nykyisten alueiden suojelumääräysten perusteina.

Ympäristössä tapahtuviin fyysisiin muutoksiin vaikuttamisen rinnalla ohjelmien tärkeänä antina ovat kuntien käytäntöjen kehittäminen ja ohjelmien laatimisen myötä syntynyt yhteistyö. Ohjelmien laatimisprosessi on useissa kunnissa antanut mahdollisuuden löytää aiempaa toimivampi yhteys eri hallinnonalojen välille.

Ohjelmien laatiminen on ollut pääosin hallinnon rajat ylittävää toimintaa, mikä on mahdollistanut laaja-alaisen tietämyksen yhdistämisen. Ohjelmien laatimisprosessi itsessään onkin koettu erittäin tärkeäksi. Ohjelmien laatiminen on antanut mahdollisuuden pohtia ja keskustella niin kunnan sisällä kuin eri toimijatahojen – rakennuttajien, rakennusliikkeiden, järjestöjen, kuntalaisten – kanssa. Prosessin myötä ohjelmien laatijat olivat useasti sisäistäneet tavoitteet ja sitoutuneet niihin. Parhaimmillaan ohjelmat ovat siten jalkautuneet jo laatimisvaiheessaan.

Ohjelmien tuloksena on joissain kunnissa syntynyt työryhmiä, jotka kokoontuvat pohtimaan niin ohjelman seurantaakin kuin antamaan lausuntoja tekeillä olevista suunnitelmista. Lisäksi ohjelmien tuloksena kunnissa on syntynyt joustavia ja eri tarpeisiin sopivia käytäntöjä, jotka ovat parantaneet toimintatapoja. Mm. eri hallinnonalojen toimintoja on saatu sovitetuiksi entistä paremmin yhteen. Uusien toimintatapojen luomiselle ja uuden oppimiselle koettiin kuitenkin olevan vielä nykyistä enemmän tarvetta.

Osin kulttuuriympäristöohjelmat mutta erityisesti arkkitehtuuripoliittiset ohjelmat ovat useissa tapauksissa olleet perusteena uusien tarpeelliseksi koettujen virkojen tai toimielinten muodostamiselle. Kuntien niukka taloudellinen tilanne ei ole tätä kuitenkaan aina mahdollistanut.

Monissa kunnissa ohjelmien laatiminen on käynnistänyt kulttuuriympäristöinventoinnin tai sen päivittämisen. Joissain kunnissa ajantasaiset selvitysaineistot ovat toimineet helpottamassa tilannetta, jossa vanhentuneita asemakaavoja ei resurssisyistä ole voitu riittävässä määrin päivittää.

Keskustelun merkitys ohjelmien toteuttamisessa

Jotta tavoiteltavia muutoksia on mahdollista saada aikaan, tarvitaan joissain tapauksissa ensin ilmapöytäkirjoja muutoksia. Tähän ohjelmat ovat antaneet työkaluja.

Ohjelmien laatimisen yhteydessä on syntynyt mahdollisuus laajan keskustelufoorumin muodostumiselle. Kuntalaisia, viranhaltijoita, luottamushenkilöitä, rakennuttajia ja eri aloilta kutsuttuja asiantuntijoita on ollut mukana ohjelmia laativissa työryhmissä ja tilaisuuksissa. Esimerkiksi rakennuttajien taholla yhteisen tahtotilan muotoilemisen on koettu helpottaneen laatutavoitteiden toteuttamista.

Paikalliset lehdet ovat nostaneet esiin ohjelmia niiden laatimisen ja julkistamisen yhteydessä. Mutta tarve tämän keskustelun jatkamiselle ja ylläpitämiselle nousi esiin lähes kaikissa haastatteluissa. Useissa kunnissa koettiin, ettei paikallismedia ole aihepiiristä riittävän kiinnostunut eikä uusia rakennuskohteita ja positiivista kehitystä mielletä kiinnostaviksi uutisaiheiksi. Tilanteen muuttamiseksi esimerkiksi Tampereen haastattelussa ideoitettiin lehteen säännöllisesti ilmestyvää kirjoitussarjaa uusista rakennuksista. Tämän tyyppinen julkisuus voisi edistää rakennetun ympäristön arvojen tiedostamista ja kannustaa laatutavoitteiden toteuttamiseen.

Yliopistojen arkkitehtuuriosastojen rooli keskustelun osana nousi esiin haastatteluis-
sa. Ne voivat parhaimmillaan olla julkisen keskustelun innoittajia ja sparraajia, mutta
tämä ei tapahdu ilman yliopiston aktiivista otetta.

Ympäristö muuttuu jatkuvasti – ohjelmien pysyvä mukana

Julkinen keskustelu avaa mahdollisuuksia laajemmalle korkeatasoisen ympäristön
arvostamiselle. Ympäristön – ja myös tavoitteiden – muuttuminen olisi kuitenkin
pysyttävä huomioimaan ohjelmien päivittämisessä. Ohjelmien kertakäyttöisyydestä
tulisi pyrkiä kohti jatkuvan kehittämisen prosessia. Riskinä kertaluontoisessa ohjel-
massa on se, ettei ohjelma välttämättä valmistuessaan saa ansaitsemaansa huomiota.
Jälkikäteen ohjelman nostaminen esiin ei ole helppoa. Tämä näyttää olevan tilanne
erityisesti kulttuuriympäristöohjelmien kohdalla.

Esiin tullut mahdollinen ratkaisu voisi olla tai kulttuuriympäristöohjelman tai
arkkitehtuuripoliittisen ohjelman jakaminen kahteen osaan. Ohjelman perusosa voisi
luoda katsauksen kyseessä olevan ympäristön tunnistettuihin ja pysyviin arvoihin ja
tavoitteisiin. Tämän rinnalle voisi muodostaa esimerkiksi valtuustokausittain päivitet-
tävän tavoite- ja toimenpideoosan. Tällöin jokainen valtuusto pystyisi määrittelemään
paremmin oman toimikautensa ensisijaiset tavoitteensa kaupungin kehittämisessä.
Valtuustokausittainen ohjelma myös sitouttaisi valtuutettuja paremmin. Perusosan
päivittäminen voisi tapahtua pidemmällä aikavälillä viranhaltijapainotteisesti. Näin
toimien ohjelma ja sen päivitys myös nousisivat ainakin kerran valtuustokaudessa
julkiseen keskusteluun.

Lopuksi – ohjelmat hyvien käytäntöjen mahdollistajina

Ohjelmat ovat tuoneet hyviä tuloksia kunnissa, kuten muutoksia toimintatapoihin,
yhteistyötä hallintokuntien välillä, palkintoja ympäristön kehittämiseksi, tapahtu-
mia sekä tiedonvälityksen lisääntymistä. Tärkeää onkin, että ohjelmissa määritellyt
tavoitteet eivät jää pelkästään sanoiksi. Seurannan avulla, esimerkiksi vuosittaisin
toimenpideraporttein, voidaan nähdä, miten konkreettisesti ohjelmat ovat vaikutta-
neet ympäristöön ja toimintatapoihin. Tämä vaatii myös riittävää resursointia yhtäältä
seurantaan ja toisaalta toimenpanoon, sekä myös toimeenpanijahenkilöiden selkeää
nimeämistä ja vastuunjakoa.

Kuntien laatimilla ohjelmilla – mm. arkkitehtuuriohjelmilla, kuntastrategioilla,
korjausrakentamisen ohjelmilla – pääsääntöisesti pyritään kehittämään ympäristöä
entistä parempaan suuntaan, vaikka eri ohjelmien tavoitteet saattavat joiltain osin
olla jopa ristiriitaisia. Hyvään lopputulokseen pääsemiseksi tarvitaan eri hallinnon
alojen yhteistyötä – ja poliittisia päätöksiä. Jatkossa lisääntyvä korjausrakentaminen
ja energiatehokkuusvaatimusten kiristyminen luovat lisäpaineita alueiden kehittä-
miselle. Onnistuneeseen lopputulokseen on mahdollista päästä sovittaen yhteen ja
priorisoiden eri ohjelmien tavoitteita.

FCG Finnish Consulting Group Oy

Helena Ylinen
suunnittelupäällikkö, arkkitehti SAFA
Katariina Pahkasalo
suunnittelija, FM, suunnittelumaantiede